

Könyvajánló

Nagy Mária Ilona: A gyermek és a halál

Nagy Mária Ilona A gyermek és a halál című, 1936-ban írt könyvének tárgya a gyerekek halállal kapcsolatos attitűdjeinek vizsgálata és bemutatása. E méltatlanul kevésbé ismert mű az első olyan kísérlet, amely a gyermekek haláltudatát vizsgálja, s míg a nemzetközi szakirodalomban gyakran hivatkoznak a szerzőre, itthon, mivel a könyv egyetlen kiadást ért meg, kevesen vannak a fiatalabb pszichológusok között, akik olvasták. Követője sem nagyon volt mind a hatvanas évekig, amikor dr. Polcz Alaine újra foglalkozni kezdett a témával.

Élet és halál – e két, látszólag ellentétes fogalom nem egymást kizárva, hanem egymással szoros egységben nyer csak értelmet. Bár a pszichológia számos szakága mindezt figyelembe véve, az életre vonatkozó emberi vélekedések mellett a halálhoz fűződő viszonyokat is vizsgálja, a gyermeklélektan kevésbé koncentrált az utóbbi kérdéskörre. A gyermeklélektani és a pszichoanalitikai szakirodalom áttekintésével Nagy Mária Ilona felidézi, hogy az egyes szerzők hogyan és milyen eredménnyel kutatták a gyerekek halállal kapcsolatos attitűdjét.

E könyvben bemutatott eredmények háromféle kísérleti módszer alkalmazásával születtek. Elemi iskolás gyerekek először kötetlen fogalmazást írtak a halálról, ezután rajzot készítettek róla, végül pedig egyéni beszélgetésekre került sor, amelyben óvodás gyerekek is részt vettek. A szerző összesen 487 kísérletet végzett hat budapesti és egy vidéki elemi iskolában, illetve óvodában; ebből 294 dolgozat, 40 rajz és 151 megbeszélés volt.

A kísérletek eredményei különböző kategóriákba sorolhatók aszerint, hogy a halálról való gyermeki gondolkodást milyen megközelítésből világítják meg.

Értelmi szempontból a gyerekek a halál mibenlétével, okával és céljával, illetve a halál során és a halál után végbemenő változásokkal foglalkoznak. A „mi a halál?” kérdésre fiatalabb korban animista és perszonalifikáló jellegű válaszokat adnak, és csak ezek túlhaladásával képesek reális képet alkotni a halálról. A halál jelenségét a kisebbek inkább természeti okokkal (betegség, öregség stb.) magyarázzák, később természetesen kívüli okokra (Isten akarata, bűn stb.) vezetnek vissza, vagy a kettőt vegyítik. A halállal járó változások közül előbb a külsők, majd a belsők fontosabbak a gyerekek számára. Amint érettebbé válnak, felismerik, hogy a külső változások csak a belsők megnyilvánulási formái.

Ha emocionális oldalról közelítünk a kérdéshez, a következő érzelmek dominanciáját tapasztalhatjuk: fáj dalom, félelem, ellenkezés, kíváncsiság. A gyerekek legnegatívabban az elszakadás lehetőségét, illetve tényét élik meg.

A szerző tapasztalatai szerint a gyermeknek a halálról alkotott egyre realisabb elképzelésével egyenes arányban változnak a hozzá kapcsolódó kellemetlen érzelmei, azaz minél pontosabban tudja, mi a halál, annál inkább tart tőle.

A tanulmány egy hétéves kislány „Az első halál” című rajzának bemutatásával és elemzésével zárul.

A kísérletekből egyértelműen kiderül, hogy minden gyermeket foglalkoztat a halál gondolata, akár spontán módon, akár külső motiváció hatására. A felnőtt környezet jelentősen alakíthatja a gyermek halállal szembeni attitűdjét, ezért fontos, hogy a szülők, a pedagógusok és a pszichológusok nagyobb figyelmet szenteljenek ennek a kérdésnek.

Az 1936-ban írott műnek aktualitását emeli ki dr. Polcz Alaine előszavában, hangsúlyozva, hogy e mű megkerülhetetlen olvasmány a gyermekorvosok, (gyermekpszichológusok és a segítő szakemberek (szociális munkások, pszichopedagógusok stb.) képzésében.

(h.j.)